

HEART

HEART: Isceljenje i Obrazovanje kroz Umetnost

SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI

Razmislite kako da prilagodite HEART aktivnosti tako da svako dete ima što veću korist od njih. Veoma je važno da dobro poznajete dete sa kojim radite HEART aktivnosti te da znate kako da ih po potrebi prilagodite. Ne zaboravite da deci date dovoljno vremena kako bi završila svoja dela.

PREDLOZI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI

U sledećem odeljku nudimo vam neke smernice za prilagođavanje aktivnosti zasnovanih na različitim vrstama teškoća sa kojima se neka deca suočavaju.

1. Fizičke ili motorne smetnje
2. Teškoće sa vidom
3. Teškoće sa sluhom
4. Teškoće u učenju ili razumevanju
5. Teškoće u održavanju koncentracije i ponašanju tokom trajanja aktivnosti
6. Hipersenzibilnost ili hiposenzibilnost
7. Teškoće u komunikaciji

NAPOMENA:

Imajte na umu da neka deca mogu biti suočena sa teškoćama u različitim oblastima i shodno tome, mogu imati koristi od prilagođavanja aktivnosti u više pobrojanih kategorija

I. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECI KOJA IMAJU FIZIČKE ILI MOTORNE SMETNJE

Postoji mnogo različitih vrsta fizičkih smetnji koje mogu uticati na sposobnost deteta da u potpunosti učestvuje u HEART aktivnostima. Neka deca mogu imati teškoće sa grubim motornim veštinama (poput pomeranja ruku, nogu ili tela), dok će druga imati teškoće sa finom motorikom (poput preciznog pomeranja ruku i prstiju). Razmotrite individualne teškoće koje dete ima sa različitim pokretima i pokušajte da se usredsredite na ono što može, a ne na ono što ne može da uradi.

Najčešće izazovi sa kojima se neka deca sa fizičkim ili motornim smetnjama suočavaju:

- otežano hodanje;
- otežano stajanje tokom dužeg vremenskog perioda;
- teškoće u hvatanju malih predmeta, kao što su olovke, bojice ili makaze;

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI SA FIZIČKIM ILI MOTORNIM SMETNJAMA MOŽETE RAZMOTRITI SLEDEĆE:

-Budite fleksibilni oko toga gde i kako vaše dete

bira da sedi i radi - pre nego što započnete HEART aktivnost, postarajte se da se dete oseća ugodno;

-Kada radite aktivnosti koje uključuju neki pokret, ponudite deci različite načine učešća.

-Osigurajte da sva deca imaju lagan pristup materijalu - stavite materijal blizu dece

-Ako bilo koja od aktivnosti zahteva rezanje materijala, obavezno prethodno isecite dostupne materijale;

-Ako dete ima teškoće da drži svoj list papira u mestu, zalepite ga na sto ili na štafelaj, kako se ne bi lako pomerao;

-Podržite dete da koristi drugi deo tela za stvaranje umetnosti (npr. držanje flomastera laktom ili nožnim prstima);

-Dozvolite detetu da se po potrebi odmara;

-Ohrabrite svu decu da vas slobodno pitaju za dodatnu podršku ukoliko im je potrebna tokom aktivnosti.

NAPOMENA:

Izaberite samo one preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

2. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA SA VIDOM

Deč̃a sa oštećenjima vida se najčešće suočavaju sa sledećim izazovima:

- slepilo;
- slabovidost
- nemogućnost razlikovanja boja
- kratkovidost
- dalekovidost

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA SA VIDOM MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- Uverite se da dete ima pristup materijalima kao što su glina, šmirgl papir, trakice, toilet papir, itd
- Poverite da li je soba u kojoj radite dobro osvetljena, kao i to da li je dete u mogućnosti da sedi gde je svetlost najjača.
- Uverite se da su materijali koji se koriste za umetnost lako dostupni detetu, i upoznajte ga sa svakim pojedinačnim materijalom kako bi ga dete prepoznalo i znalo gde je smešten u prostoriji, tako da ga može prepoznati samo dodirom i pronalaženjem njegove lokacije;
- Na samom početku aktivnosti, pomozite detetu tako što ćete usmeriti ruku/ruke deteta prema papiru/radnoj površini gde se obavlja aktivnost.
- Ako pišete uputstva, uverite se da su pisana jasno i u većem formatu, kao i da su reči pročitane jasno i glasno.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; nećesve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

3. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA SA SLUHOМ

Deca sa oštećenjima sluha se najčešće susreću sa sledećim izazovima:

- Gluvoća
- Oštećenje sluha na jednom uvetu (levom ili desnom)
- Oštećenje sluha na oba uva
- Nemogućnost govora ili teškoće sa govorom

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA SA SLUHOМ MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- Gavorite glasno I razgovetno sa decom;
- Uverite sa da vase dete vidi vase lice dok govorite (za lakše čitanje sa usana)
- Eliminišite nepotrebnu buku iz okoline;
- Koristite znakove ili gestikulaciju dok govorite kako biste jasnije preneli ono što želite da kažete;
- Koristite facijalnu ekspresiju da biste pojasnili misao koju pokušavate da prenesete;
- Pokažite deci svaku aktivnost dok je opisujete rečima, tako da su deca svesna koraka koje treba da preduzmu;
- Ohrabrite dete da predstavi svoj rad pomoću ključnih reči te kroz druge vidove komunikacije (npr. pisanje ili korišćenje komunikacijske table);
- Redovno proveravajte sa detetom da li razume šta je rečeno;
- Ponovite ono što je dete reklo da biste bili sigurni da ste ga jasno razumeli;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

4. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA U UČENJU I RAZUMEVANJU

Deca sa teškoćama u učenju i razumevanju se najčešće susreću sa sledećim izazovima:

- teškoće u razumevanju uputstava;
- potrebno im je više vremena za obradu informacija;
- lako zaboravljaju informacije.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA U UČENJU I RAZUMEVANJU, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Govorite polako i razgovetno dok dajete uputstva;
- ✓ Koristite jednostavne reči – izbegavajte komplikovane ili apstraktne pojmove;
- ✓ Predstavite informacije vizuelno i usmeno;
- ✓ Podelite uputstva u male korake;
- ✓ Dajte detetu dodatno vreme da završi aktivnosti;
- ✓ Pitajte dete da ponovi uputstva nakon što ste ih dali;
- ✓ Kada govorite, koristite vizuelne znakove, poput slika ili gestikulacije;
- ✓ Stalno opisujte šta vi ili dete radite tokom neke aktivnosti;
- ✓ Neka dete razgovara i deli sa vama ono šta radi; postavljajte konkretna pitanja;
- ✓ Podstaknite dete da stekne praktična iskustva kroz dodirivanje, držanje predmeta i istraživanje;
- ✓ Prvo pitajte da li detetu treba pomoć; ne pretpostavljajte da je detetu potrebna pomoć ili da je dete želi
- ✓ Ohrabrite dete da vas obavesti posebnim prethodno dogovorenim signalom ako ne razume šta ste rekli ili tražili da se učini;
- ✓ Ako dete ne razume šta govorite, pokušajte da to preformulišete, radije nego da isto ponavljate više puta;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

5. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECI KOJA IMAJU TEŠKOĆA SA ODRŽAVANJEM KONCENTRACIJE I PONAŠANJEM TOKOM AKTIVNOSTI

Neki od izazova sa kojima se deca sa teškoćama sa koncentracijom i ponašanjem tokom trajanja aktivnosti mogu suočiti su:

- Lako im se odvрати pažnja
- Teškoće sa završavanjem zadatka
- Teškoće u koncentraciji
- Ometaju drugu decu

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI SA TEŠKOĆAMA SA KONCENTRACIJOM I PONAŠANJEM TOKOM TRAJANJA AKTIVNOSTI MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- Neka dete sedne dalje od svega onog što bi ga moglo
- Uvek izgovarajte njegovo/njeno ime kada razgovarate sa detetom;
- Planirajte aktivnosti zasnovane na onome sta dete interesuje;
- Podeliti složene aktivnosti na manje i kraće delove/korake;
- Planirajte kraće aktivnosti koje ne zahtevaju duge periode koncentracije
- Ako dete ima teškoću da sedi mirno, uključite one aktivnosti u kojima se dete može fizički kretati;
- Podstaknite i nagradite pozitivno ponašanje;
- Stanite ili sedite pored deteta kako biste mu mogli lako pomoći, ukoliko je potrebno;
- Dozvolite detetu da napravi pauzu kada mu je potrebna;
- Koristite aktivnosti za podizanje energije (enerdžajzeri) kada primetite da je nivo energije/pažnje nizak;
- Dajte detetu listu ili plan aktivnosti, sa svakim od predviđenih koraka;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

- Prvo se uverite da dete stvarno obraća pažnju na ono što želite da kažete, pa tek nakon toga počnite;
- Utvrdite šta dete koje se ponaša na neprihvatljiv način pokušava da dobije ili izbegne, pa ohrabrite zamensko ponašanje koje je prihvatljivo, a kojim dete postiže isti cilj,
- Uspostavite i primenite pravila ponašanja tokom aktivnosti;
- Dajte svakom detetu priliku da govori;
- Dajte detetu odgovarajuću priliku da napravi izbor;
- Pokušajte da ne obraćate pažnju na neprihvatljivo ponašanje deteta, ako je to moguće (ali to ne znači da treba da ignorišete dete u potpunosti, već samo da ne reagujete na njegovo/njeno neprihvatljivo ponašanje u tom trenutku).

6. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECI KOJA SU HIPER ILI HIPOSENZIBILNA (HIPEROSETLJIVOST I HIPOOSETLJIVOST)

Neki od izazova sa kojima se susreću deca koja imaju teškoće sa prekomernom ili nedovoljnom stimulacijom su sledeći:

- Veoma su frustrirani i uznemireni kada je prevelika buka ili gužva (što se često događa u učionicama);
- Jako su frustrirani i uznemireni ako ih fizički dodirnete;
- Jako su frustrirani i uznemireni kada se njihov raspored neočekivano izmeni.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI KOJA SU HIPERSENZIBILNA ILI HIPOSENZIBILNA, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- Izbegavajte nagle promene aktivnosti; ostavite dovoljno vremena za prilagođavanje;
- Objasnite dnevni raspored na samom početku rada i jasno naznačite da li i kada će se nešto promeniti;
- Dajte detetu manje izbora prilikom odabira materijala za rad (u smislu različitih boja i vrsta);
- Pažljivo slušajte dete (budite dobar slušalac) i obratite pažnju na to kako dete reaguje tokom sesija;
- Stalno opisujte šta vi ili dete radite tokom neke aktivnosti;
- Povećajte ili smanjite osvetljenje sobe kako biste izbegli odsjaj;
- Izbegavajte da stojite okrenuti leđima prozoru jer to može stvoriti senu;
- Uspostavite jasnu strukturu i rutine koje dete može da prati;
- Koristite alate poput tajmera, svetla ili alarma da biste signalizirali početak ili kraj aktivnosti;
- Ne menjajte naglo aktivnosti i unapred upozorite dete o promenama (da li će se nešto promeniti i kada).
- Dopustite detetu da bude u blizini svog omiljenog predmeta radi osećaja dodatne sigurnosti;
- Dozvolite detetu da radi u tišem delu prostorije ili da napusti prostoriju ako postane previše bučno;
- Dozvolite detetu da ima emocionalno bezbedan prostor i način da izrazi bes ili strah;
- Poštujte detetova osećanja i pratite njegov/njen ritam – dopustite detetu da radi sa materijalima i da se uključi u aktivnosti u onoj meri u kojoj se deca osećaju komforno;
- Naučite dete prikladnom ponašanju.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

7. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE HEART AKTIVNOSTI DECU KOJA IMAJU TEŠKOĆE U KOMUNIKACIJI

Neki od izazova sa kojima se deca sa teškoćama u komunikaciji mogu suočiti su:

- Mucanje
- Šuškanje ili teškoće u izgovoru reči
- Fizička nemogućnost govora
- Teškoće u pamćenju reči

Mnogo je različitih oblika poteškoća s kojima se deca susreću u komunikaciji. Neka deca imaju fizičke teškoće sa svojim glasom, te ne mogu glasno ili nikako govoriti. Druga deca mogu govoriti, ali imaju teškoće u izgovaranju određenih reči ili glasova na odgovarajući način. Ipak, neka deca mogu izgovoriti reči tačno, ali im prepreku predstavlja nemogućnost tačnog govora, mucanje, šuškanje, zastajanje ili pronalaženje prave reči kojom bi izrazili svoje mišljenje.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA HEART AKTIVNOSTI DECI KOJA IMAJU TEŠKOĆE U KOMUNIKACIJI, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- Postarajte se da se dete nalazi blizu vas
- Saznajte više o tome na koji način dete ima afinitet da komunicira (kroz gestikulaciju, slikovne kartice, itd.) i to primenite u razgovorima sa detetom.
- Ako dete koristi komunikacijsku ploču (slikovni simboli), postarajte se da ona sadrži odgovarajuće sličice za razgovor o umetnosti i umetničkom priboru
- Ne požurujte dete i ne stvarajte mu pritisak da govori
- Ne prekidajte dete kada govori samo zato što vi možda pretpostavljate šta pokušava da kaže
- Ne dozvolite drugoj deci da ga zadirkuju
- Omogućite detetu da odgovore daje u pisanom obliku.
- Pružite mogućnost detetu da daje kratke odgovore postavljajući mu da/ne pitanja.
- Sprovodite aktivnosti koje zahtevaju od deteta manje potrebe da razgovara
- Sprovodite aktivnosti kroz pesme, muziku, zvuk i imitaciju telesnih pokreta
- Sprovodite aktivnosti koje zahtevaju više vizuelnog angažovanja.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.